

На недавно одржаним парламентарним изборима у Турској победила је владајућа Партија правде и развоја (АКП), чиме је ова странка добила трећи узастопни мандат да формира владу. Исламистичка АКП је освојила 49,80 одсто гласова – 3,5 одсто више него пре четири године, али због турског изборног закона ће имати 325 од укупно 550 места у парламенту, четири мање него 2007. Иако ће доминирати у парламенту, АКП и њен лидер, досадашњи премијер Тајип Ердоган, имаће јаке противнике у скупштини, пошто су опозиционе партије постигле значајан успех. Секуларна Републиканска народна партија (ЦХП) освојила је 26 одсто гласова и 135 места у Меџлису, што је 23 места више него на прошлим изборима. Цензус од десет процената прешла је и десничарска Партија националистичке акције – МХП (13 одсто гласова или 54 места), и прокурдска Партија мира и демократије (БДП), која је преко својих независних кандидата за посланике освојила 35 места у парламенту.

Није било недоумица да ли ће АКП победити, али је победа помућена чињеницом да владајућа партија није успела да освоји већину у парламенту. Ердоганов циљ није била само победа на изборима, пошто по закону неће моћи да по трећи пут преузме функцију премијера, већ нешто много крупније и значајније – промена Устава и увођење председничког система, да би могао да преузме функцију шефа државе. Његова намера била примена француског модела на Турску, односно продужење мандата председника на пет година и значајно проширење његових надлежности.

Ердоган је прошле године успео да већина Турака на референдуму прихвати радикалне уставне промене, којима су у огромној мери смањене надлежности војске и правосудног система, стубова секуларног поретка у земљи. [\[1\]](#) Након тога било је потребно освајање већине на изборима, која би омогућила писање потпуно новог устава, без парламентарног отпора. АКП је међутим освојила пет посланика мање него што је потребно, тако да ће владајућа странка сада морати да проба да постигне консензус са политичким супарницима. Одмах после изборне победе Ердоган је позвао на споразум свих партија, грађанског друштва, медија, академика и свих осталих ради писања новог устава, који би требао да уклони бројна ограничења људских права и садашњег недемократског Устава из 1982. Ердоган је позвао на уједињење и престанак етничких и религијско-секуларних подела у земљи, али је њега тешко замислити као компромисера, с обзиром на честе оптужбе за ауторитарност и аутократију. Због прогона новинара, од којих је 57 у затвору, и увођења рестрикција на интернету, његови опоненти у земљи и на Западу га доживљавају и као опасност за развој демократије, док га прате и оптужбе да и Партијом правде и развоја влада диктаторски. Недавно је сменио преко 220 кандидата за изборе који су се усудили да имају сопствено мишљење о појединим питањима и заменио их лојалним послушницима. Политички противници кажу да се

понаша као нови султан, док он не преже од тога да противнике прогласи готово за државне непријатеље. После победе на изборима 2007. године, Ердоган је такође говорио о грађењу мостова и постизању споразума, али је у пракси још више продубио поделе у турском друштву, тако да многи сматрају да ни у садашњој реторици нема много искрености. Ипак, да би показао толеранцију, одмах после избора он је објавио да ће повући све тужбе против грађана, политичара и новинара, који је тужио према турском закону за увреду. То међутим није много убедило многе његове опоненте, а највеће опозиционе партије нису за сада прихватиле његову понуду. Лидер Републиканске народне партије (ЦХП) Кемал Килчароглу је у једном интервјуу изјавио да Ердоган не може да напада и повређује друге да би се извињавао после победе, али је ипак додао да су „врата његове партије отворена за нови устав“. Килчароглу је ипак изнео захтев да се у вези са уставним променама формира комисија, у коју би свака партија послала једнак број делегата.

Много занимљивији је случај националистичке МХП, која је успела да уђе у парламент чиме је срушила наде АКП да ће ова странка имати испод десет одсто подршке, чиме би владајућа странка добила више места у парламенту (јер се водећим партијама придодају гласови странака које нису ушле у скупштину). Лидер МХП Девлет Бахчели изјавио да „нема мира са АКП пре него што се сведу рачуни у вези са завером против његове партије пре избора“. Ово се наиме односи на секс-аферу за коју МХП оптужује АКП, која је избила у априлу, када је једна до тада анонимна група затражила да Бахчели поднесе оставку, или ће у супротном почети да на интернету објављује видео-снимке сексуалног односа вођа МХП и њихових љубавница. Кад су први снимци доспели у јавност Бахчели није дао оставку, али је био приморан смени десет партијских функционера, који су сви били на изборној листи. АКП с друге стране одлучно одбацује оптужбе за монтирање ове афере, тако да могућност компромиса између ове две партије бар засадније на видуку.

Резултати избора су поново показали да је политичка сцена Турске и даље дубоко подељена између конзервативних бирача у Анадолији, Анкари и Истанбулу, и традиционалне секуларне елите концентрисане у Тракији и западним обалским регионима земље. Турске секуларне снаге биле су у дефанзиви током девет година владавине АКП-а, али су ови избори показали њихово јачање. То показује да би даље промене у циљу концентрације власти у Путиновом или Чавесовом стилу могле имати тешке последице по унутрашњу стабилност. Наиме, према неким аналитичарима, *турска секуларистичка олигархијска бирократија, коју Ердоган својом политиком постепено развлашћује, настоји да закулисним политичким радњама блокира даљи процес промена. Турску је протеклих година потресала афера Ергенекон, односно хапшење генерала и судија који су припадали том тајном кемалистичком удружењу. На овим изборима, неколико кандидата са листе ЦХП и МХП били су оптужени у тој афери, што је навело неке коментаторе да изјаве да група „Ергенекон“ учествује на изборима са две кемалистичке партије и отворено пркоси оптужницама за тероризам.*

Други главни проблем за АКП су Курди, чија је Партија за мир и демократију значајно напредовала на изборима, са освојених 35 места у парламенту, 13 више него 2007. БДП тражи образовање на курдском језику, спуштање прага за улазак у парламент, ослобађање политичких затвореника, окончавање војних операција против Курдске радничке партије, као и аутономију за већинске курдске провинције. Радничка партија Курдистана (ПКК) упозорава међутим, да ће АКП морати да учини много веће уступке као цену за одржавсње крхког прекида ватре с државом.

Победа на последњим изборима дала је АКП-у и Ердогану комотну већину, али њихов главни циљ није остварен, што је омогућило да опозиција добије јак адут у својим рукама. Сада остаје да се види да ли ће Ердоган заиста радити у правцу политичког договора. Ако нови Устав буде резултат компромиса и у фокусу буде имао људска права и грађанске слободе, Ердоган ће и даље уживати и власт код куће и пуну подршку Запада као до сад. У супротном, могуће је да Турску чека период огорчених унутрашњих трвења.

---

[1] <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/polufinale-tajipa-erdogana.html>